

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการเลือกปลูกพืช ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ออกแบบวิธีการศึกษาโดยใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูลหลายๆ วิธี ข้อมูลเชิงปริมาณที่สามารถรวบรวมเป็นตัวเลขได้ ข้อมูลเชิงคุณภาพในหลายๆ กรณีไม่สามารถบันทึกเป็นตัวเลขได้เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีคิด การรับรู้ การตัดสินใจ ความพึงพอใจ การคาดหวังของเกษตรกรเหล่านี้ต้องใช้วิธีการ ที่แตกต่างจากการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไป การสนทนาเชิงลึกเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้เข้าใจประเด็นต่างๆ ได้มากขึ้น เมื่อได้ข้อมูลจากหลายๆ วิธี นำมาประมวลผลวิเคราะห์ ตีความ อธิบาย เพื่อหาข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ในการศึกษาเรื่องนี้ ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย

ก) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นแหล่งข้อมูลที่รวบรวมจากสนาม จากกลุ่มประชากรที่เลือกเป็นตัวอย่าง ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ รายจ่าย อื่นๆ ข้อมูลนี้ได้จากแบบสอบถามสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการทำการเกษตรบนพื้นที่ขนาดเล็ก ตั้งแต่ 1 งาน (100 ตารางวา) ขึ้นไปไม่เกิน 3 ไร่ ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแต่ละครัวเรือน

ส่วนที่ 3 สภาพการปลูกพืชในปัจจุบัน จัดทำอย่างไรในฟาร์มขนาดเล็ก ทำเป็นแปลงเล็กๆ เป็นโรงเรือน หรือลักษณะขั้นบันได (Terracing) ตามลาดไหล่เขา ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ในสนาม

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกปลูกพืชประกอบด้วย ปัจจัยสังคม บุคคล เศรษฐกิจ และกายภาพ แต่ละปัจจัยหลัก มีตัวแปรย่อยๆ ของแต่ละปัจจัย ข้อมูลเหล่านี้ได้จากการตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์โดยตรง

ส่วนที่ 5 การทดสอบความสัมพัทธ์อย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างตัวแปรหลักในแต่ละกลุ่มและในส่วนนี้มีข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลือกปลูกพืชแหล่งข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ข) ข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลครัวเรือน จำนวนสมาชิก แรงงาน ข้อมูล ภายภาพ เช่น ดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ภูมิอากาศ อุณหภูมิ ปริมาณฝนได้จากเอกสารทางวิชาการของ อบต. มุลินธิโครงการหลวง กรมอุตุนิยมวิทยา และอื่นๆ จากเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 7 หมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางและมี 2 กลุ่มชนเผ่า คือ ม้งกับกะเหรี่ยง ดังนั้นในการศึกษาจึงได้สุ่มตัวอย่างโดยการจับสลากตัวแทนหมู่บ้านชาวม้ง 1 หมู่บ้าน และหมู่บ้านกะเหรี่ยง 1 หมู่บ้าน จากการจับสลากได้บ้านหมู่ 12 บ้านขุนวางและหมู่ 14 บ้านโป่งน้อยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 149 ครัวเรือนและจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของ 2 หมู่บ้าน ได้คัดเลือกครัวเรือนเฉพาะที่เป็นสมาชิกของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางเป็นครัวเรือนศึกษา ซึ่งหมู่ที่ 12 มี 84 ครัวเรือน และหมู่ที่ 14 มี 31 ครัวเรือน รวม 115 ครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน (ดูตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวนหมู่บ้าน ครัวเรือน ประชากรกลุ่มชนเผ่าและครัวเรือนสมาชิกโครงการฯที่ใช้ในการศึกษา

ลำดับ	บ้าน	หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน	ประชากร (คน)	ครัวเรือนที่เป็น สมาชิกโครงการฯ	กลุ่มชน เผ่า
1	ขุนวาง	12	87	435	84	ม้ง
2	โป่งน้อยใหม่	14	34	143	26	กะเหรี่ยง
3	โป่งน้อยเก่า	14	18	80	5	กะเหรี่ยง
	รวม		149	658	115	

2) ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่โครงการฯ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน (ม้งและกะเหรี่ยง) เกษตรตำบล จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ก) แบบสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แต่เนื่องจากประชากรดังกล่าวไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ผู้ศึกษาจึงได้สัมภาษณ์ตามหัวข้อต่างๆ กล่าวคือส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 ของข้อมูลข้างต้น และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ผู้ศึกษาใช้ผู้ช่วยที่เป็นชนเผ่าต่างๆ ที่มีการศึกษา สามารถอ่าน เขียน ได้ตอบภาษาชนเผ่าเป็นล่าม ช่วยในการสัมภาษณ์ เพื่อการรวบรวมข้อมูลได้ถูกต้องมากขึ้น

ข) การสนทนาเชิงลึก เน้นการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการฯ ผู้นำชุมชน เกษตรตำบล เป็นต้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเห็นในด้านต่างๆ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของโครงการและอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษารุ่นนี้

ค) การสังเกตการณ์ โดยรวบรวมข้อมูลในสนามในบางเรื่องที่มีได้มีอยู่ในข้อคำถามหรือข้อมูลอื่นๆ เพื่อเสริมการอธิบาย การวิเคราะห์ได้มากขึ้น

การทดสอบแบบสัมภาษณ์

จากเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับชาวม้งบ้านขุนแม่วาก จำนวน 5 คน และกะเหรี่ยงบ้านป่ากล้วย จำนวน 5 คน เช่นเดียวกัน เพื่อตรวจสอบข้อคำถามต่างๆ รวมทั้งการสื่อภาษาที่ใช้ภาษาไทย และภาษาไทยพื้นเมือง พบว่าการสื่อความทั้งสองกลุ่มกระทำได้อย่างมาก เพราะทั้งม้งและกะเหรี่ยง ทั้งสองหมู่บ้านไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านเขียนไม่ได้ เพียงแต่สื่อความหมายภาษาไทย และภาษาไทยพื้นเมืองได้บ้าง แต่บางส่วนของ การทดสอบแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้หาผู้ช่วยซึ่งมีทั้งม้งและกะเหรี่ยง กลุ่มละ 1 คน มาช่วยในการสัมภาษณ์ ทั้งสองคนที่เป็นผู้ช่วยสัมภาษณ์ มีการศึกษาดีและสามารถโต้ตอบได้ทั้งภาษาไทย และภาษาท้องถิ่นของชนเผ่าได้อย่างคล่องแคล่ว ปรากฏว่า ทำความเข้าใจได้ดีขึ้น เนื่องจากมีข้อคำถามบางประการที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้มีความเข้าใจในสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการคำตอบ หลังจากการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์แล้ว จึงได้นำไปรวบรวมข้อมูลต่อไป ซึ่งในการรวบรวมข้อมูลทั้งกลุ่มม้งและกะเหรี่ยง ผู้วิจัยได้จัดให้ผู้ช่วยเป็นผู้สอบถามสัมภาษณ์เป็นภาษาท้องถิ่นควบคู่กับภาษาไทยด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ รายจ่าย ฯลฯ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการทำการเกษตรบนพื้นที่ขนาดเล็ก

ส่วนที่ 3 ชนิดของพืช 3 ประเภทที่เลือกปลูก – พืชผัก ไม้ดอก/ไม้ประดับและไม้ผล

ข้อมูลทั้ง 3 ส่วนนี้วิเคราะห์โดยใช้ร้อยละ และสถิติพรรณนา

ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ในการตัดสินใจเลือกปลูกพืช ซึ่งแยกออกเป็น

ก) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

1. ความต้องการของตลาด	2. รายได้ที่ยั่งยืน
3. กำไร	4. การใช้ที่ดินเพียงพอ
5. แรงงานในครัวเรือน	6. ทุนในการดำเนินการ
7. ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง	8. โรงเรือน อุปกรณ์ เครื่องมือ
9. นโยบายของโครงการฯ	10. อื่นๆ

ข) ปัจจัยทางสังคม – บุคคล

1. ความพึงพอใจของบุคคล	2. การปลูกพืชตามหลักเกษตรยั่งยืน
3. การฝึกอบรมด้านการเกษตร	4. ประสบการณ์ของบุคคล
5. เวลาว่างของเกษตรกร	6. ความรู้ก่อนที่จะมาดำเนินการ
7. ความเสี่ยงของบุคคล	8. ความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่
9. ความคาดหวังของเกษตรกร	10. การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเพื่อรายได้ที่ยั่งยืน
11. การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม	12. การสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัว

ค) ปัจจัยทางกายภาพ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	2. การระบายน้ำของดิน
3. ความลาดชันของพื้นที่	4. ปริมาณฝน
5. อุณหภูมิเหมาะสม	6. แหล่งน้ำเพียงพอ
7. ขนาดของไร่นา	8. อื่นๆ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกปลูกพืช โดยนำเอาตัวแปรย่อยในแต่ละกลุ่มที่เกษตรกรเลือกตอบให้ค่าคะแนนของแต่ละคำตอบเป็นตัวเลข กำหนดความสำคัญลดหลั่นจากน้อยไปหามาก ดังนี้

0	ไม่มีความสำคัญ
1	มีความสำคัญน้อย
2	มีความสำคัญปานกลาง
3	มีความสำคัญมาก
4	มีความสำคัญมากที่สุด

การกำหนดค่าคะแนนของตัวแปรย่อยๆ ในแต่ละคำตอบ นำเอาจำนวนคำตอบแต่ละข้อคูณด้วยค่าคะแนน ผลรวมที่ได้นำมาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยของแต่ละกลุ่มปัจจัย จะได้เห็นความสำคัญของการตัดสินใจของเกษตรกรที่ให้ความสำคัญในปัจจัยสูงสุดและลดหลั่นลงไปในตัวแปรย่อยๆ วิธีการดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคแต้มคะแนน (Point Score Analysis) ของ Ilbery (1977)

นอกจากปัจจัยแต่ละข้อแล้ว ขั้นตอนไปรวมปัจจัยทุกกลุ่มเข้าด้วยกัน เรียงค่าคะแนนจากมากไปหาน้อย โดยกำหนดลำดับไว้ช่วยให้การวิเคราะห์ปัจจัยโดยรวมได้ชัดเจนมากขึ้น

ส่วนที่ 5 การทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เกษตรกรให้ความสำคัญสูงสุดและในลำดับรองๆ ลงไป เพื่อต้องการทราบว่าปัจจัยนั้นๆ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ มากน้อยเพียงใด โดยใช้สูตรในการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ดังนี้

$$r_{xy} = \frac{N(\sum xy) - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[N\sum x^2 - (\sum x)^2][N\sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

N = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

X = ข้อมูลตัวแปรอิสระ

Y = ข้อมูลตัวแปรตาม

ขอบเขตของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยที่ ต่าย (2527) ได้อธิบายไว้ ดังนี้

ก) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง 1

ข) ค่า r ตั้งแต่ .00 ถึง $\pm .20$ มีค่าต่ำมากหรือไม่มีเลย
 $\pm .21$ ถึง $\pm .40$ มีค่าต่ำ
 $\pm .41$ ถึง $\pm .70$ มีค่าปานกลางถึงสูง
 $\pm .71$ ถึง ± 1.0 มีค่าสูงมาก

ค) ค่า r เป็นลบหมายความว่า มีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกัน เช่น ตัวแปร X เพิ่มขึ้นเมื่อตัวแปร Y ลด (ผลผลิตข้าว (X) ลดเมื่อความแห้งแล้ง (Y) เพิ่มขึ้น) เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved